

La Costera-La Canal-La Vall d'Albaida

La història amagada Mariano González

VICENT M. PASTOR

Imatge de les excavacions de Vila Corneliu, en l'Ènova, en l'any 2003. En la imatge de baix, recreació de l'aspecte aproximat de la vila romana.

LA «DAMNATIO MEMORIAE» I ELS MARBRES DE LA VILA DE CORNELIUS

L'autor de l'article lamenta com Xàtiva va quedar al marge en la troballa de les restes romanes de l'Ènova de fa més de deu anys. Amb la llei a la mà, aquelles peces haurien d'haver-se dipositat al Museu de l'Almodí, però estranyes pressions les van dirigir al Museu de Prehistòria de València. Aboga per reclamar-les.

Quan un llibre, article o escrit tracta d'una ciutat, la pròpia redacció obliga a repetir el nom, i com cal fugir de la reiteració, els autors busquen termes equivalents, circumloquis lingüístics. Si parlen de Sevilla, diuen "la ciudad del Guadalquivir" o "la Capital Hispalense", i si és Barcelona, van a parar a la "Ciutat Comtal". Fa quaranta anys, Mèrida figurava en els llibres d'història com una important ciutat romana, però quan va passar a ser capital d'Extremadura, segons el context, es cita d'una manera o altra, no com a capital de la comarca de las Vegas Bajas, ni tampoc a Barcelona com la capital del Barcelonès, perquè tals denominacions es queden curtes, aptes només per a un ús restringit a la Geografia física o humana.

La divisió comarcal de l'antic regne de València feta als anys setanta del segle passat amb unes finalitats geogràfiques basant-se en l'espai físic, calc metodològic dels francesos, va batejar el nostre territori immediat com "la Costera", nom que mai hem vist usat en cap text històric amb eixe contingut o significat sinó només en dos o tres ocasions i referides a una zona restringida de l'Horta de Xàtiva: la Costera de Ranes. Així, doncs, la Costera és un terme descriptiu de l'estret corredor en pendent que, encaixonat entre serres, puja des del centre del País Valencià cap a Castellà. Però eixe territori minvat i estret no ha sigut mai, mai al llarg de vint segles, el territori propi polític, administratiu, fiscal, militar i eclesiàstic de la ciutat de Xàtiva, sinó que aquell abastava quasi la tercera part del regne, des del Xúquer fins a les muntanyes de Xixona i del mar a la ratlla de Castellà.

La immensa pèrdua humana, cultural, econòmica i territorial que va suposar la desfeta d'Almansa sumada a les noves delimitacions introduïdes per Felip V van deixar la Ciudad de San Felipe com a capital d'un corregiment molt més reduït, però encara considerable. Els lectors més majors recordaran ben bé que els municipis de Rafelguaraf, la Vilanova de Castelló, Sumacàrter, Manuel, l'Ènova, i els de gran part de la Vall d'Albaida tenien Xàtiva com a referent i acudien ací no sols a la fira, sinó dia a dia, en nombroses línies d'autobusos, al metge, a comprar, a l'institut, als tribunals. És molt positiu que la sanitat, l'ensenyament i altres serveis bàsics s'acosten als usuaris, i que ara hi haja, per exemple, instituts d'ensenyança mitjana en molts llocs per tal d'evitar els desplaçaments i abaratir a les famílies els estudis dels fills. És el progrés, que no es deu ni es pot detindre. Però això és un compte, i un altre oblidar d'on venim, qui som, fills i nés de qui érem, perdre els referents. Ara resulta que, aquella divisió comarcal feta amb la finalitat d'estudi de les conques fluvials, la pluviometria, la producció agrícola etc, i que assignava a altres comarques circumveïnes pobles i municipis que al llarg de la seua història han pertangut econòmicament, humanament, emotivament a Xàtiva, alguns d'ells inclús com a carrers de la ciutat, és a dir, sense cap autonomia municipal, i citem Montaverner, Benigànim, Vilanova de Castelló, l'Olleria, l'Ènova, (les Ènoves, diuen els papers sovint), aquella divisió artificial, sense cap tradició, es va estendre i propiciar adscripcions a àrees de salut, a partits judicials a caps de comarca